

EXERCITIUM ACADEMICUM,
De
SACRIS FON-
TIUM,

Quod
Permissu Ampliss: COLLEGI PHILOS.
in Illustri & Regio Lycéo
Aboënsi,

Sub Moderamine
PræClarissimi Viri
DN. TORST. RUDEEN,
Poës. Profess. Ord. h. t. Facult.
Phil. Decani spectabilis,

Publico bonorum examini modeste
submittit

S. R. M. Alumnus
JONAS CARLSHAMN/
Werml.

In Aud. Max. ad d. V. Junii, 1697.

Impr. apud JO. WALLIUM.

Reverendissimo ac Amplissimo

Domino,

**M. BENEDICTO
CAMEEN,**

**Per Wermelandiam, Daliam ac Wi-
keam Borealem**

**SUPERINTENDENTI
Eminentissimo,**

**Consist. Carolstadiensis PRÆSIDI
Gravissimo,**

**Gymnasii & Scholarum per il-
las oras EPHORO
Adcuratissimo,**

**Promotori indubitatisimo, Ever-
getæ ac Patrono Magno, quovis
obsequii genere ac pietatis cultu
maxime devenerando.**



ccipe serena fronte, Reverendissime
 Prasul, exiguo se offerentem munere
 re devotum animum, audaciaque
 ignosce, quam necessum habui usurpare, ne
 nullum extaret publicum mei humilimi in
 tuam Reverendissimam Paternitatem
 obsequii documentum & venerationis, quam
 Tue Reverendissimæ Dignitati concilia-
 vere dudum virtutes, quibus omnis ordinis
 hominibus tunc non commendaſti modo,
 Verum etiam necessarium fecisti inque qui-
 bus præ cæteris eximie lucent adversum pro-
 bos egenos, & paupertate præter suum me-
 ritum pressos, misericordia & subveniendi
 nunquam satis deprecanda propensio; qui-
 bus ut me quoque amplectaris per salebro-
 sa & aspera egestatis nitentem, est | quod
 obnixè atque humiliter oro.

Reverendissimæ Tuæ Paternitatis

Humilimus Cliens

J. C.

Pl. Reverendo ac præclarissimo Domino

M. MAGNO CAROLINO,
S. S. Theol. in Gymnasio Carolstadiensi
LECTORI PRIMARIO, PRÆPOSITO Cathed.
laudatissimo, PASTORI in Graſwa meri-
tissimo, ut ante aliquot annos Præce-
ptori fidelissimo, ita nunc Evergetæ &
Promotori semper multumque
suspiciendo.

Amplissimo atque Spectatissimo,

DN. HENRICO Engelbrecht/
Vestigalium per Wermeland. & Daliam,
Provincialium, INSPECTORI accuratissimo,
olim Nutritio liberalissimo & Benefactori
certissimo.

Nec non

Spectatissimo ac Prudentissimo

DN. TORBERNO Nilman/
SENATORI æquissimo; in celebri urbe Carolstad.
Fautori & Benefactori suo propensissimo,
magno quovis honore ætatem prosequendo.

DN. PROMOTORIBUS ac FAUTORIBUS suis
propensissimis hæc pagellas humil.
offert

J. C.



THESIS I.

Gaudemus impense totoq̄:
ex animo nobis gratula-
mur & Patriæ nostræ
charissimæ, quod dis-
pulsis tristibus gentili-
smi, & deinceps papismi tenebris,
splendidissimum Evangelicæ lucis jubar
liceat aspicere atque usurpare, ab omni
fucō liberatum: per transeunas quasi
nunc videntes, quam sit misera gen-
tilium fors, qui in sua cæcitate aut olim
oberrarunt aut etiamnum errant, & ne
nullum DEUM colant, omnia pro nu-
minibus apprehendunt: viderunt nimi-
rum rationis suæ lumine omnino DEUM
aliquem esse, eumque esse unum, non
minus nobis perviderunt sapientiores,

A

sed

sed suis illum ministris esse stipatum,
 qui tanquam illius legati mandata munia
 obirent; unde est quod Poëtæ (forte
 per obscuram aliquam traditionem ex
 sacris literis edocti) certos ministran-
 tium Deorum ordines constituerint, ut
 eorum aliqui cælo residerent, alii terræ
 essent incolæ & marium, & aliis deniq;
 infernorum habitatio cederet. Ex me-
 dioxumis illis quibus terra habitanda
 tributa est, fuere Nymphæ & numina
 quæ fontibus præesse credebantur, qui-
 bus sua quoque sacra non facere nefas
 putavere: de quibus fontibus & sacris,
 nunc animus est paucissima quædam
 adferre: paucissima autem propterea,
 quod nec patiatur brevitatis, quam se-
 ctamur, nec curta mea supellex, ut
 sim prolixior, aut nobile hoc argumen-
 tum pro dignitate tractem. Proinde
 tua, Benevole Lector, gratia supplebit,
 quod minus potuit mea tenuitas præ-
 stare, cujus favoris me gratissimum
 semper debitorem habebis.

THES. I I.

De vocum significationibus tanto erimus minus solliciti, quanto cuique notius esse poterit, nos per fontes non intelligere aliud quam aquarum è terra micantium jugem scaturiginem; per sacra autem, victimas & divinos cultus, qui fontibus hisce præstabantur olim ob divinitatis suspicionem, quam illis adfingebat superstitiosa antiquitas.

THES. III.

Causæ, quæ veteres Paganos ad fontium cultum permoverunt, possunt esse plures: una quidem, quod præsentiam numinis sentiri non sibi persuadebant, sine peculiari quodam & sacro horrore: ac vice versâ, ejusmodi sacrum horrorem non sentiri, nisi Numen aliquod prælens fuerit. Horrore autem tali percelluntur homines haud parum in solitudinibus & lucis arborum altarum ac procerarum, in cujusmodi

locis fontium origines sunt creberrimæ, quorum fontium per terram meantes venæ, in causa sunt, cur in ejusmodi locis ad majorem proceritatem arbores excrescant, quam alibi: unde de Ammonis fonte loquens Curtius lib: 4. cap. 7. 22. nemus & fontem connectit inquires: *est etiam aliud Ammonis nemus, in medio habet fontem &c. & Cælius Rhodoginus. Lect. anti: lib. 27. cap. 5. coluntur aquarum fontes & stagna, quæ vel opacitas, vel immensa altitudo sacravit.* De aquis autem nunquam non magnifice sentiebant veteres, inter quos Hesiodus, qui aquam elementis omnibus antiquiorem statuit, & Thales Milesius qui omnia esse credebat ex aqua, cernebant enim insignem ubique aquæ utilitatem; de *Fuzurna fonte valetudinis causa bibebant testatur* Kepp. lib. 4. videbant etiam, quam multa sint animalia, quæ absque ignis degant usu, degere autem sine aqua nullum posse. Quippe si fuerit sine potestate

5
testate humoris ex sanguinata exsucta-
que redduntur, & hac causa Pindarum
rectissime opinantur dixisse ἀριστὸν μὲν ὕ-
δωρ id est *optima aqua*. Quum autem
aquarum infinitæ utilitates sint, aut Nu-
men aliquod ipsis inesse aut easdem Nu-
minibus eximie esse caras crediderunt,
sibi que numina ista sic conciliari, si res
ab illis amatas honorarent: hinc Sene-
ca scribit: *magnorum fluminum capita ve-
neramur*. Hinc Horatianum illud.

Nunc ad aquæ lene caput sacræ.

Sic in Ergis præcepit Hesiodus non esse
fluvium perennem pedibus transeun-
dum, nisi prius precibus ad DEUM
effusis, id eo dici tradit Proclus quod
opinarentur veteres omnem quidem
aquarum naturam, ut quæ alendi, au-
gmentandique vim possideat, Sacram
esse Diis, quos ζῶντες vocant: præci-
pue vero perennes fontes putaverunt
divinos, quia nescientes causam Jugis
istorum scaturiginis (nimirum quod

aquæ fontium omnes e mari per sub-
 terraneos meandros ascendant & per
 fluvios & amnes in mare iterum sese
 volvunt atque exonerentur) arbitrati
 sunt, non posse divinitate carere,
 quidquid illam ita imitaretur; nec re-
 periebant de visibilibus quidquam, ad
 divinitatis similitudinem propius acce-
 dens, quam fontium aquas, ut loqui-
 tur Macrobius in somn: scip: lib. 2.
 cap. 5. fons, ait, ita *principium est a-*
quæ, ut quum de se fluvios & lacus pro-
creet, a nullo nasci ipse dicatur. Nam si
ab alio nasceretur, non esset ipse principi-
um &c: quin & amœnitas jucunditas-
 que locorum fontanorum præ cæteris
 videbatur innuere atque indigitare Nu-
 minis alicujus amantis curam & præ-
 sentiam peculiarem: neque enim fortu-
 nam insigniorem uni præ alteris cui-
 quamobvenire nisi ex singulari favore
 ac providentia numinum etiam gentiles
 credebant. Hæ causæ & similes plu-
 res facile gentem superstitiosam & re-
 clæ

Etæ viæ ignaram, ad ejusmodi exse-
 cranda fontium sacra permoverunt,
 quibus etiam addemus conjecturam
 plurimum non contemnendam peni-
 tus, quod potuerit hæc veneratio a-
 quarum gentibus commendata esse per
 longinquam traditionem miraculorum,
 quæ in DEI populo facta sunt, ope
 hujus elementi. Quid, quod fontes
 ipsa quoque oracula reddiderint cele-
 briora: In Jovis Dodmæi templo fons
 erat, qui accensas faces immerfas ex-
 stinxit, non ardentes admotas accen-
 dit, ut referunt Pomponius Mela: lib:
 2. Solinus, Plinius aliique & Lucre-
 tius lib: 6. 879:

*Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe
 Stupa jacit flammæ concepto protinus igni:*

*Tedaq; consimili ratione accensa per undas
 Conlucet quocunq; natans impellitur auris, &c.*

Ad Jovis Ammonis oraculum fons
 erat miræ indolis, cujus aquæ inter-
 diu erant frigidæ potabiles ac suavēs,

noctu vero æstu torrebant, unde idem
Lucretius eodem libro vers. 848.

*Est apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, & calidus nocturno tempore fertur
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putent subter terras fervescere raptim
Nox ubi terribilis terras caligine textit.*

utriusque mirabilis phenomeni Physi-
cas causas explicare ibidem conatur
Poëta, quo curiosum lectorem remit-
timus.

THES. IV.

Deorum gentilium tres fuisse or-
dines præcipuos, Superiorum scilicet In-
ferorum atque Medioxumorum, ex-
que tertio hoc ordine fuisse Nymphas,
quibus ut plurimum dicati sunt fontes in
superioribus est dictum: nunc adjicie-
mus in plures quoque classes nymphas
fuisse discretas: aliæ enim erant Orea-
des, quæ in montibus habitabant: Drya-
des

des, quercuum & silvarum præfides; Hamadryades, quæ una cum arboribus nasci atque emori credebantur: Nereides maris & pelagi Dæ erant; Napeæ pascuis præerant & floribus; Najades fluviis & fontibus, Limniades stagnis & lacubus: quin & in specie fontium Nymphas Ephydriades appellaverunt antiqui. Mnesimachus Phaeletes, referente Natali Comite, hanc facit illarum distinctionem, quod aliæ sint cælestes, aliæ terrestres, aliæ fluviiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præfides. Najades autem, quæ & Ephydriades dictæ, sunt quibus illa sacra fiebant de quibus in præsentia discursus instituitur; nam ut in superioribus monuimus, ita antiqui religione tenebantur, ut nullum neque publicum neque privatum locum aliquo numine carere arbitrarentur: quippe cum elementa singula & herbas & radices & arbores & arborum aut terræ fructus, suos habere Deos crediderint. Verba sunt Natalis

talis Comitis lib. 5. cap. 11. & capite sequenti sequentia habet: *Profecto crediderunt antiqui, si quem fontem, vel utilem aquam excavantes reperissent, illud esse Nympharum munus, pro qua aqua sacrificia offerre consueverunt; ad quæ sacrificia antequam me compono, unicum annotasse libet, quod habet de harum Nympharum ortu Orpheus, atque de earum sobole Virgilius; prior in hymno ad Nymphas sic canit.*

Νύμφαι θυγατέρες μεγαλήτορος Ὠκεανοῦ
 Ἰγροπόροισι γαίης ὑπὸ κεύθεσιν οἰκί' ἔχουσι

hoc est:

Nymphæ Magnamini oceani certissima proles,

Sub tellure domos colitis quæ humentibus antris.

Posterior Æneid. 8 appellat illas fluviorum matres: ait enim:

Nymphæ laurentes, Nymphæ genus omnibus unde est.

Ex

Ex quibus locis manifesta fit veterum Philosophia de fontium causis, quæ cum nostra intimè convenit, qui & revelatione, & ratione cum experientia conjunctâ, novimus fontium aquas, per terræ cavernas è maris fundo ad terræ superficiem elevari, interdum in vaporibus, interdum per ductus aquales, in quorum nonnullis sal marinum deponunt in nonnullis servant: hæ eædem aquæ e maris fundo ad terræ superficiem tendentes perpetuo & jugi fluxu, cum diu circa suos ortus nequeant hærere, per camporum declivia labuntur, alveosque sibi formant, quos fluvios adpellamus: quod ipsum intellexere Poetæ, quum Nymphas (quæ mutata unica litera sunt latinorum lymphæ) dixere oceani filias & fluviorum matres.

THES. V.

Seqvuntur sacra, quæ fictis hisce fontium numinibus fiebant vel ob commiss-

missum piaculum quæ victimæ animal-
les dicebantur: vel consultandi gratia,
quæ consultatoriæ: vel ut gratias age-
rent votorum compotes; vel ut nova
beneficia obtinerentur, vel ut numina
placarentur, vel denique honoris grâ-
tia tantum, ceu sacrificiorum occasiones
& causas memorat Natalis Comes lib. 1.
cap: 17. offerebantur autem fontibus,
lac, oleum, vinum, flores & hædus de
prioribus Theocritus in viatoribus.

Σιασῶ δὲ κρητῆρα μέγαν λευκοῖο γάλακτι
ταῖς Νύμφαις. σιασῶ δὲ καὶ ἄδ' ἕτερον ελαιῶ

Hoc est ut vertit Natalis:

*At statuat lactis magnum cratera decoris
Nymphis: mox alius pingvis ponetur olivi.*

De capra idem Poeta testatur in eadem
ecloga, ubi sequentes ipsi à Natali ad-
scribuntur.

Τὸ κρόχυλ' μοι ἔδωκε τὸ πικίλειν, ἀνχ' ἔθυσε
ταῖς Νύμφαις τὰν αἶγα

Horatius oda 13. lib. 3. merum, flores

&

& hædum memorat, cujus sunt sequentes versus ad fontem Blandusiæ.

*O fons Blandusia splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus
Cras donaberis hædo
Cui frons turgida cornibus*

*Primis, & venerem & prælia destinat
Frustra, nam gelidos inficiet tibi
Rubro Sanguine rivos
Lascivi Soboles gregis.*

Ad quem locum observant commentatores, merum esse libatum, hoc est paulullum vini in fontem effusum, deinde hædum esse mactatum, cujus sanguis collectus è patera in aquam fundebatur cum precibus; florum vero usus in his sacris triplex fuit; nam floribus & vina & victimæ coronabantur, & fontis aquæ spargebantur, nec desunt qui mel offerri solitum putarunt, quia floribus delectarentur Nymphæ, è quibus

bus suum mel conficiunt apes, vel quia illæ Aristæum, quem educaſſe putantur mellis & olei conficiendi rationem docuerint.

THES. V.

Viguit non modo, inter antiquiſſimos noſtræ gentis autores idem fontium ſuperſtitioſus cultus, verum eo miſeriarum perductus eſt, ut etiam humanas victimas iſtis obtulerint: primo enim menſe (ceu docet Atlanticæ autor) ſolenniorem venerationem Diis impendentes, novem dies ſacrificiis rite ac religioſe abſolvendis, tribuerunt: ſingulis diebus, novem animantium genera immolabant: quibus etiam humanas hoſtias adjungebant; per ſummam totius regni celebritatem templum illud Uſſaliente frequentiſſimo incolarum acceſſu viſitabatur, ibique novendialibus feriis ex præſcripto ſacrificiorum numero, diis hoſtiæ ad aram maſtabantur, homo quem ſors immolandum ob-

tulerat in fontem Urdalsbrun, qui ad locum sacrificiorum scaturiebat, vivus immergebatur: qui si facile efflaret animam, faustum renunciabant sacerdotes votum, moxque inde ereptum inq̄ vicino nemore (quod sacrum credebant) suspensum inter deos translatum affirmabant, quo factum erat ut beatum se crederet, qui ea immolatione excederet e vita. Accidit nonnunquam reges ipsos eadem sorte delectos immolari, ut testatur Joh. Mag. Lib. 21. *Dum Sveci & Gotbi a fame pressi fuere, unicum remedium a templorum Pontificibus, qui Othino, Idolo upsaliensi, ministrabant, contra presentissimam omnium terrarum septentrionalium ex fame ruinam, persuadebatur ut Regem Domaldum, Deo Cereri immolarent post cuius fata frugum rerumque omnium abundantiam longe lateque successisse, Idem ibidem refert & adstipulatur Excellentiss: Rudbech: in sua Atlan.*

THES. VII.

Unde autem Ethnici hauserint, cruenta sacrificia diis grata fuisse, satis mirari non possum; cum a ratione abhorrere videatur creaturam sensu præditam, & magno cum dolore morientem in honorem creatoris destruere, perinde ac si quis officinam artificis ingressus opera ipsius corrumpendo, honore se istum adficere prætenderet: uti loquitur nobilissimus Puffendorfius in tractatu, quem inscribit, de habitu religionis christianæ ad vitam civilem §. 8. nisi cum eodem nobilissimo Domino statuere velimus, hunc quoque ritum ad illos per longinquam traditionem promanasse ex populo DEI, quandoquidem ab illo sacrificia cruenta sint instituta, suggerente ipso DEO in Symbolum expiandæ humani generis labis & medendorum inde provenientium malorum, per salvatorem nostrum JESUM CHRISTUM: cui sit laus honor & gloria in secula nunquam determinanda.

DE SACRIS FONTIUM apud gentiles
Dissertationem non inuentam.

Eximii Iuuenis

DN. JONÆ CARLSHAMN
Amici & popularis perdilecti.

Egva Chame tuam raptat demencia
mentem;

Et quid te Japeti postera turba movent,
Numine ut aeterno relicto turpiter umbras.

Captes, atque exlex numina falsa colas?

Mente licet capias supremam existere causam.

Sensibus & tangas cuncta referre DEUM.

Quid tamen effectis pro causa reddis hono-
rem,

Pro Domino seruo tura merumque facis?

Quid rebus servis tibi quas servire putares?

Quid cælum & terras in tua vota vocas?

Forte quod hæc videas tibi corpora grandia
ferre

Commada, queis nunquam tute carere potes.

Hæc igitur deceat divino neclare spargi:

Nam divini instar numinis acta probant.

Hinc

Hinc supera, hinc media, hinc tibi & infe-
ra numina fingis,
Cum quibus indigetes semideosque sacras.
Quin quoque Silvanos, faunos Satyrosque
falaces,
Et varias Nymphas numen habere putas.
Najades in quæis haud minimo dignaris
honore:
Sæpius his pinguis victima cæsa fuit.
Sæpius his cecidit taurus nitidaque bidentes.
Sæpius ara capri tincta cruore stetit.
Fœdus at patras gens in caligine mersa,
Cum humana in flammis viscera sæpe cre-
mas.
Talia mi Cartham dum præcis eras um-
bris,
Gnavusque in clara Palladis arte locas,
En charites adstant spondentes præmia lata,
Præmia, non ullo digna perire die.

Cum sincero multæ felicitatis
voto in id, quod ad pa-
trios lares adornabit iter
scribebat

J. EMZEEN.

A pud Æsopum auro sanè dignissima extat
fabula de cicadis & formicis, in quibus
longè diversa conspicitur industria, illæ
cantando æstivi temporis amœnitatē transigunt;
hæ vero victum comparando indefesso labore
sefe exercent. Hoc ut ut fictum sit non tamen
parum habet in recessu. Cicadæ enim illorum
adolescentum sistunt imaginem, qui in flore
virentis ævi, feriis vitam transigunt & tantum
non consumunt: formicæ autem eorum sunt
exempla, qui annis vigentibus uberiores ho-
noris & eruditionis congerunt fructus, ut hyme-
me, hoc est, ætate provecta in bene constru-
cto nido contra frigus, contra famem, con-
traque corporis nuditatem se suosque defendere
queant. Ex animo igitur, gratulor tibi Præ-
stantissime *Dn. Respondens*; qui non aureum hoc
vitæ tuæ ævum otiiis ac deliciis exigi, nec stu-
dia tua de die in diem differri passus es: sed
formicarum æmulus, ut docta hæc tua disser-
tatio non obscure ostendit, tales tibi in hyme-
men providisti opes, quas nec incendium con-
sumere, nec naufragium disperdere, nec de-
nique ulla invidia elevare potest. Faxit divi-
na clementia, ut & post hæc in simili studio-
rum ac laborum ardore pergas, fausta ac inco-
lumi semper utaris fortuna, & tandem æterna
inter cœlestes persenticias gaudia; quod animo
haud fucato

vovet

ARVID. TAXELL, *Wermel.*

Eidem.:

Datam hanc occasionem tantum abest: ut
omittere possim, ut potius tibi præ-
stantissime Dn. præceptor ex animo grã-
tuler, Studiorum tuorum profectus non
pænitendos, quos hac egregia Disputatio-
nis materia haud obscure proderet cona-
riu. DEUM T. O. M. sinceris votis fati-
go larga sua benedictione tuos honestos
conatus coronare haud dedignetur, ut
tandem attingant optatam metam in no-
minis Divini laudem Reipub: emolumen-
tum & quorum interest insigne solatium.

sic vovet

HENRICUS FLACHSENIUS.

